

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

ПЕТРЯЄВА З. Ф., ПЕТРЯЄВ О. О.

УДК 658.15:005.934

Петряєва З. Ф., Петряєв О. О. Економічна безпека підприємства як важлива складова сучасного бізнесу

У статті досліджено зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання; уточнено зміст поняття «система економічної безпеки підприємства». Розкрито роль економічної безпеки в успішному веденні бізнесу; обґрунтовано необхідність розробки політики безпеки підприємства з урахуванням специфіки об'єкта; сформульовано підходи до створення системи безпеки; запропоновано розробляти на підприємствах не тільки ринкову стратегію, але й стратегію безпеки, яка обов'язково має включати спеціальні програми із захисту інтелектуальної власності та економічної безпеки.

Ключові слова: підприємство, безпека, економічна безпека, зовнішні та внутрішні загрози, система економічної безпеки, правові методи, інформаційний захист, організаційно-технічний комплекс.

Бібл.: 8.

Петряєва Зоя Федорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічного аналізу, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: petryaeva_zoya@mail.ru

Петряєв Олексій Олександрович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

УДК 658.15:005.934

Петряєва З. Ф., Петряєв А. А. Экономическая безопасность предприятия как важная составляющая современного бизнеса

В статье исследованы внешние и внутренние угрозы экономической безопасности субъектов хозяйствования; уточнено содержание понятия «система экономической безопасности предприятия»; раскрыта роль экономической безопасности в успешном ведении бизнеса; обоснована необходимость разработки политики безопасности предприятия с учетом специфики объекта; сформулированы подходы относительно создания системы безопасности; предложено разрабатывать на предприятиях не только рыночную стратегию, но и стратегию безопасности, которая обязательно должна включать специальные программы по защите интеллектуальной собственности и экономической безопасности.

Ключевые слова: предприятие, безопасность, экономическая безопасность, внешние и внутренние угрозы, система экономической безопасности, правовые методы, информационная защита, организационно-технический комплекс.

Библ.: 8.

Петряєва Зоя Федорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічного аналізу, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
E-mail: petryaeva_zoya@mail.ru

Петряєв Олексій Олександрович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

UDC 658.15:005.934

Petryaeva Z. F., Petyayev A. A. Economic Security of a Company as an Important Component of Modern Business

The article studies external and internal threats to economic security of economic subjects; specifies essence of the «system of economic security of a company» notion; describes the role of economic security in successful business; substantiates a necessity to develop the company's security policy with consideration of specific features of the object; formulates approaches to creation of the security system; offers development at companies not only a market strategy, but also a security strategy, which must include special programmes on protection of intellectual property and economic security.

Key words: company, security, economic security, external and internal threats, system of economic security, legal methods, information protection, organisational and technical complex.

Bibl.: 8.

Petryaeva Zoya F. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Analysis, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)
E-mail: petryaeva_zoya@mail.ru

Petyayev Aleksey A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration and Regional Economics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

У сучасних умовах питання забезпечення умов економічного зростання підприємства, успішного ведення бізнесу виходять на перший план. На економічне зростання підприємства може впливати загальноекономічна ситуація як у світі в цілому, так і в окремій державі. Економічна ситуація в державі, окрім ряду інших факторів, залежить від здатності відповідних державних органів забезпечити економічну безпеку і державі, і суб'єктам господарювання – підприємствам. Водночас суб'єкти господарювання – підприємства різних галузей економіки – повинні докладати зусиль для забезпечення своєї економічної безпеки. Сучасні проблеми економічної безпеки були і є предметом досліджень ба-

гатьох учених. Серед них: В. Ф. Гипоненко, М. В. Куркин, В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, В. С. Пономаренко, Г. Б. Козаченко та інші [1 – 8].

Разом з тим наявне певне відставання теоретичних досліджень у питаннях забезпечення безпечного розвитку суб'єктів господарювання і формування системи їх економічної безпеки. Враховуючи важливість проблеми, необхідно: дослідити зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці суб'єктів господарювання; уточнити зміст поняття «система економічної безпеки підприємства»; розкрити роль економічної безпеки в успішному веденні бізнесу.

Економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх погроз, дестабілізаційних чинників, за якого забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності.

Для кожного підприємства «зовнішні» та «внутрішні» загрози суто індивідуальні. Разом з тим, на думку авторів, вказані категорії включають окремі елементи, які прийнятні практично до будь-якого суб'єкта господарської діяльності.

До зовнішніх загроз і дестабілізаційних чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, збанкрутілих ділових партнерів, раніше звільнених за різні провини співробітників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контрольних і правоохоронних органів.

До внутрішніх загроз і дестабілізаційних чинників відносять дії або бездіяльність (зокрема умисну й ненавмисну) співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідками яких можуть бути завдання економічного збитку підприємству, відтік або втрата інформаційних ресурсів, підрив його ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах із реальними та потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій із представниками кримінального середовища, конкурентами, контрольних і правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу тощо.

Кількісний і якісний аналіз перерахованих вище загроз дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якого підприємства можливий тільки в разі комплексного й системного підходу до її організації. Системою економічної безпеки підприємства (СЕБ) є комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

До основних завдань СЕБ будь-якої комерційної структури належать: захист законних прав та інтересів підприємства і його співробітників; збір, аналіз, оцінювання даних і прогнозування розвитку ситуації; вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу в компанії; своєчасне виявлення можливих зовнішніх джерел загроз безпеці підприємства і його співробітникам; недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності та окремих осіб з протиправними намірами; протидія технічному проникненню із злочинною метою; виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці; захист співробітників підприємства від насильницьких посягань; забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей, які становлять комерційну таємницю підприємства; отримання необхідної інформації для ухвалення найбільш оптимальних управлінських рішень із питань стратегії і так-

тики економічної діяльності компанії; фізична й технічна охорона будівель, споруд, території та транспортних засобів; поширення серед населення і ділових партнерів схвальних відгуків про підприємство, що сприятиме реалізації планів економічної діяльності та статутних цілей; відшкодування матеріального і морального збитку, завданого в результаті неправочинних дій організацій і окремих осіб; контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів.

З урахуванням перерахованих завдань, умов конкурентної боротьби, специфіки бізнесу підприємства будується система його економічної безпеки. Необхідно зазначити, що СЕБ кожної компанії також суто індивідуальна. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявності в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, що виділяються керівником підприємства, розуміння кожним зі співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від знань і практичного досвіду начальника СЕБ, що безпосередньо займається побудовою і підтриманням в «робочому стані» самої системи.

На сьогодні все більшої актуальності набуває захист інтересів підприємства від протиправної діяльності корумпованих представників контрольних і правоохоронних органів. У зв'язку з цим даний напрям роботи багатьма начальниками служб економічної безпеки комерційних структур виділяється як окремий елемент СЕБ.

Основне значення подібної системи полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінювання її надійності та ефективності є: забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження та примноження фінансів і матеріальних цінностей; попередження кризових ситуацій, зокрема різних надзвичайних подій, пов'язаних із діяльністю «зовнішніх» і / або «внутрішніх» недоброзичливців.

Особливістю й одночасно складністю в процесі побудови системи економічної безпеки є той факт, що її дієвість практично повністю залежить від людського чинника. Як свідчить практика, навіть за наявності на підприємстві професійно підготовленого начальника служби безпеки і сучасних технічних засобів не можна досягти бажаних результатів доти, поки в колективі кожен співробітник не усвідомить важливість і необхідність упровадження заходів економічної безпеки. На думку авторів, у питаннях економічної безпеки як ніколи важливою є роль розуміння актуальності проблеми насамперед самим керівником підприємства. При цьому необхідно розуміти, що в питаннях забезпечення економічної безпеки «другорядних» посадових осіб немає.

З урахуванням викладеного можна зробити висновок про те, що СЕБ підприємства тільки тоді відповідатиме вимогам, що ставляться до неї, коли весь персонал розуміє важливість забезпечення безпеки компанії і свідомо виконуватиме всі встановлені вказаною системою вимоги. З цією метою необхідне проведення безперервної копійкової виховної та профілактичної роботи зі співробітниками підприємства, їх навчання і спеціальної підготовки з питань чинного законодавства і різних аспектів економічної безпеки.

У сучасних умовах процес успішного функціонування й економічного розвитку українських підприємств багато в чому залежить від удосконалення їх діяльності в галузі забезпечення економічної безпеки. Як основні чинники, що негативно впливають на безпеку підприємницької діяльності в Україні, можна виділити такі: активна участь представників влади і управління в комерційній діяльності; використання кримінальних структур для впливу на конкурентів; відсутність законів, що дозволяють в повному обсязі протидіяти недобросовісній конкуренції; відсутність у країні сприятливих умов для проведення науково-технічних досліджень; відсутність докладної та об'єктивної інформації про суб'єктів підприємницької діяльності та про їх фінансове становище; відсутність культури ведення справ у підприємницькому середовищі; застосування оперативних і технічних методів з метою отримання потрібної інформації про конкурентів.

Слід зазначити, що сьогодні не всі керівники підприємств готові повною мірою оцінити необхідність створення надійної системи економічної безпеки. У суспільній свідомості все ще сильними є стереотипи, згідно з якими дану галузь відносять до сфери компетенції держави і спеціальних органів. На думку авторів, саме в цьому криється причина недостатнього розуміння специфіки цих проблем насамперед першими керівниками підприємств і організацій, віднесення їх до не основної діяльності. Особливо ж складно буває визначити конкретні дії, необхідні для захисту тих чи інших життєво важливих ресурсів. Внаслідок цього багато керівників обмежуються створенням на підприємстві охоронних структур, майже повністю виключаючи з арсеналу організаційно-технічні та правові методи, засоби і способи захисту інформації. У результаті, наприклад, питання захисту комерційної таємниці нерідко випускаються в ліцензійних угодах, договорах підяду на створення науково-технічної продукції, що приводить до витоку комерційно значущої інформації.

Заходи щодо забезпечення збереження інформації на окремому підприємстві можуть бути різними за масштабами та формами і залежати від виробничих, фінансових та інших можливостей підприємства, від кількості та якості секретів, що охороняються. При цьому вибір таких заходів необхідно здійснювати, виходячи із принципу розумної достатності, дотримуючись у фінансових розрахунках «золотої середини», оскільки надмірне приховування інформації, так само, як і недбале становлення до її збереження, можуть викликати втрату певної частки прибутку або призвести до серйозних збитків.

Отже, проектом забезпечення економічної безпеки об'єкта є єдиний організаційно-технічний комплекс, у ході формування якого розробляється концепція забезпечення безпеки об'єкта або політика безпеки. Її основу складає перелік обов'язкових заходів, спрямований на складання плану дій із захисту об'єкта: визначення складу служби безпеки (СБ), її місця в організаційній структурі підприємства, сфери її компетенції, її прав і повноважень, варіантів дій у різних ситуаціях з метою уникнення конфліктів між підрозділами. Дотримання вищевикладених умов дозволить ліквідувати підґрунтя для подібних ситуацій або вирішувати їх швидко

й безболісно. Політика економічної безпеки визначає правильний з погляду організації спосіб використання комунікаційних і обчислювальних ресурсів, правила доступу до об'єкта, правила поведінки з конфіденційною інформацією, а також процедури запобігання порушенням режиму безпеки і реагування на них.

Усі основні положення політики безпеки мають бути закріплені у відповідних розпорядних документах, склад і зміст яких визначаються специфікою об'єкта. Проте, як правило, жодна організація не може обійтися без положень про комерційну таємницю, про захист інформації, про адміністратора безпеки мережі, правил, що обумовлюють доступ до інформації, правил допуску персоналу і відвідувачів у приміщення, де проводиться обробка критичної інформації, порядку проведення службового розслідування за фактом порушення правил безпеки.

Слід мати на увазі, що забезпечення СБ надійним інструментарієм, грамотна розстановка пріоритетів її діяльності, як і будь-яка кваліфікована робота, вимагає участі в ній фахівців, що мають відповідну професійну підготовку і, що не менш важливо, які володіють достатньо великим практичним досвідом роботи у цій галузі. Систему безпеки підприємства повинні створювати професіонали, а співпраця з ними може бути плідною, тільки якщо вона довгострокова.

Ринкові умови вимагають від керівників підприємств розробки не тільки ринкової стратегії, але й стратегії безпеки, що обов'язково включає спеціальні програми із захисту інтелектуальної власності та економічної безпеки. Ослаблення практично будь-якої інфраструктури підприємства безпосередньо відбивається на його безпеці, тому процес управління підприємством перебуває в тісному взаємозв'язку з питаннями безпеки.

ВИСНОВКИ

З метою стабільного функціонування підприємства підприємці повинні тією чи іншою мірою займатися забезпеченням безпеки бізнесу або економічної безпеки. Розмір, капіталоемність, технологічна складність і публічність бізнесу визначають лише обсяг тих робіт, які підприємці проводять з метою забезпечення безпеки бізнесу, і їх бюджет. Не піклуючись про дотримання елементарних вимог до економічної безпеки бізнесу, підприємство може опинитися на межі банкрутства. Вчасно проведений професійний аудит безпеки дозволить підприємству запобігти більшості форс-мажорних витрат, спрямованих на ліквідацію наслідків прорахунків у забезпеченні безпеки бізнесу.

Розмір заходів щодо безпеки бізнесу індивідуальний для кожного підприємства. Профілактика загроз економічній безпеці підприємства дозволяє заощадити на витратах на утримання служби безпеки. Профілактика проблеми завжди коштує дешевше, ніж вирішення вже виниклої небезпечної ситуації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гипоненко В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В. Ф. Гипоненко, А. Л. Беспалько, А. С. Власков. – М. : Изд. «Ось-89», 2007. – 208 с.

2. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.

3. Куркин М. В. Управление экономической безопасностью предприятия : монография. / М. В. Куркин. – Днепропетровск : АРТ-ПРЕСС, 2004. – 452 с.

4. Механизмы управления экономической безопасностью / Под ред. Ю. И. Лысенко. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 178 с.

5. Моделирование экономической безопасности: держава, регион, предприятия : монография / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова та ін.; за ред. В. М. Гейця. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2006. – 240 с.

6. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование : монография / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2004. – 144 с.

7. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Лященко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

8. Орлов П. І. Основы экономической безопасности фирмы / П. І. Орлов, В. Е. Духов. – Х. : Прометей-Прес, 2004. – 284 с.

REFERENCES

Giponenko, V. F., Bepalko, A. L., and Vlaskov, A. S. *Ekonomicheskaia bezopasnost predpriiatii* [Economic security of enterprises]. Moscow: Os-89, 2007.

Heiets, V. M., Kyzym, M. O., and Klebanova, T. S. *Modeliuvannia ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo* [Simulation of economic security: state, region, enterprise]. Kharkiv: INZHEK, 2006.

Kurkin, M. V. *Upravlenie ekonomicheskoy bezopasnostiu predpriiatia* [Management of economic safety of enterprise]. Dnepropetrovsk: ART-PRESS, 2004.

Kamlyk, M. I. *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti. Ekonomiko-pravovyi aspekt* [The economic security of business. Economic and legal aspects]. Kyiv: Atika, 2005.

Kozachenko, G. V., Ponomaryov, V. P., and Liashenko, O. M. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [The economic security of the enterprise: the nature and mechanism of providing]. Kyiv: Libra, 2003.

Mekhanizmy upravleniia ekonomicheskoiu bezopasnostiu [Mechanisms of Economic Security Management]. Donetsk: DonNU, 2002.

Orlov, P. I., and Dukhov, V. Ye. *Osnovy ekonomichnoi bezpeky firmy* [Fundamentals of economic safety of firms]. Kharkiv: Prometey-Pres, 2004.

Ponomarenko, V. S., Klebanova, T. S., and Chernova, N. L. *Ekonomicheskaiia bezopasnost regiona: analiz, otsenka, prognozirovanie* [The economic security of the region: analysis, evaluation, prediction]. Kharkiv: INZHEK, 2004.

УДК 336.144.2

КОНЦЕПЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА ОСНОВІ ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

СИТНИК Г. В.

УДК 336.144.2

Ситник Г. В. Концепція фінансового планування на підприємстві на основі процесно-орієнтованого підходу

У статті на основі дослідження еволюції та особливостей процесного управління обґрунтовується необхідність розвитку теоретичних положень і практичного інструментарію фінансового планування на основі процесного підходу як передумови гармонізації управління фінансами з його іншими підсистемами в умовах розвитку і запровадження в практичну діяльність сучасних концепцій управління (стратегічного менеджменту, менеджменту якості, теорії обмежень, ціннісно-орієнтованого управління) і чинника підвищення цінності підприємства та забезпечення його збалансованого фінансового розвитку в довгостроковій перспективі. Викладено концептуальні положення створення системи фінансового планування на основі процесного підходу: вихідні теоретичні передумови її формування, сформульовано сутність та її складові елементи, особливості реалізації та переваги впровадження на підприємстві.

Ключові слова: фінансове планування, процесний підхід, системний підхід, бізнес-процес.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 44.

Ситник Ганна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант, кафедра економіки та фінансів підприємства, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: anna_sytник@bigmir.net

УДК 336.144.2

UDC 336.144.2

Сытник А. В. Концепция финансового планирования на предприятии на основе процессно-ориентированного подхода

Sytник A. V. Concept of Financial Planning in a Company on the Basis of Process Oriented Approach

В статье на основе исследования эволюции и особенностей процессного управления обосновывается необходимость развития теоретических положений и практического инструментария финансового планирования на основе процессного подхода как предпосылки гармонизации управления финансами с его другими подсистемами в условиях развития и внедрения в практическую деятельность современных концепций управления (стратегического менеджмента, менеджмента качества, теории ограничений, ценностно-ориентированного управления) и фактора повышения ценности предприятия, обеспечения его сбалансированного развития в долгосрочной перспективе. Изложены концептуальные положения построения системы финансового планирования на основе процессного подхода: исходные теоретические предпосылки ее формирования, сформулированы сущность и ее составляющие элементы, особенности реализации и преимущества от внедрения на предприятии.

The article uses the study of evolution and specific features of the process management for substantiation of a necessity of development of theoretical provisions and practical tools of financial planning on the basis of process approach as a prerequisite of harmonisation of finance management with its other subsystems under conditions of development and introduction into practical activity of modern concepts of management (strategic management, quality management, theory of constraints, value oriented management) and a factor of increase of the value of a company and provision of its balanced development in the long-term prospective. It provides conceptual provisions of construction of a system of financial planning on the basis of a process approach: original theoretical prerequisites of its formation; formulates its essence and components, specific features of realisation and advantages of implementation in a company.

Ключевые слова: финансовое планирование, процессный подход, системный подход, бизнес-процесс.

Key words: financial planning, process approach, system approach, business process.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 44.

Pic.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 44.

Сытник Анна Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, докторант, кафедра экономики и финансов предприятия, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

Sytник Anna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Economics and Finance of Enterprise, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: anna_sytник@bigmir.net

E-mail: anna_sytник@bigmir.net